
З КРИМІНАЛІСТИЧНІ ВИДИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

УДК 343.98

І. І. Когутич
доктор юридичних наук, професор

Львівський Національний університет імені Івана Франка

ГРАФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ У КРИМІНАЛІСТИЦІ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено прояви і перспективи одного з поки що нетрадиційних почеркознавчо — криміналістичних вчень — графології. Обґрунтовано думку, що сама постановка питання про графологічні дослідження в почеркознавстві у повному обсязі правомірно пов'язана із тим етапом розвитку криміналістичного почеркознавства, коли будуть отримані достовірні експериментальні напрацювання про стійкість ознак почерку та вивчені ознаки, які піддаються зміні під впливом комплексу протидіючих чинників. Відтак, ще не можна говорити про повноцінне визнання графології у криміналістиці. Однак, відродження самої ідеї про можливість встановлювати різні якості людини за її почерком на часі.

Наука, як відомо, не застигла і статична система знань, а система — динамічна і така, що постійно змінюється унаслідок відповідних на неї впливів чи навіть об'єктивно обумовлених суспільних запитів. Раз і назавжди визнаних на загал за абсолют наукових істин, передусім, у гуманітарних сферах — майже не існує. Зрозуміло, на протигагу природничо-науковим сферам із їх відомими теоретико-прикладними аксіомами. Однак, і в точних науках — не все так стабільно. Згадаймо хоча б те, як відкриття у фізиці першої половини ХХ ст., передусім, теорія відносності та квантова механіка, поставили перед вченими чималі як філософські, так і, винятково, технічно-прикладні проблеми узгодженості та співвідношення: ньютонівського і ейнштейнівського розуміння категорій часу, простору, розмірів, швидкості, гравітації; співвідношення ньютонівської і квантової механіки, і взагалі, як все це посилює навічну проблему виокремлення визначальності в активно-конструюючій теоретичній діяльності вченого [1, с. 161–204] Саме на цій основі спробуємо започаткувати сумнівність одного із вже майже постулатів вітчизняної криміналістичної науки.

Мова йде про потребу перегляду ставлення до одного із так званих нетрадиційних методів дослідження рукописної письмової мови, а саме, методу графології, або по іншому, методу психологічного аналізу письма. Тобто, коли за письмом вважають за можливе діагностувати та, навіть, ідентифікувати не лише автора чи виконавця письмового документа, а й виконати більш менш повний і всебічний аналіз самої особистості цього автора, виокремити його характер, здібності, психічні вади і навіть захворювання, себто здійснити його психотерапію.

19-21 вересня 2012 р. у Вроцлавському університеті (Республіка Польща) відбувся 15 міжнародний криміналістичний симпозіум, присвячений проблемам судочинного дослідження письма. Із 74 заявлених до виступу учасників симпозіуму 35 — присвятили свої наукові повідомлення проблематиці, винятково, графології. Усі доповідачі, згідно викладеного у програмі анонсу, відомі і затребувані практикуючі експерти і, одночасно, професори назагал авторитетних світових навчальних закладів. Назву лише деякі: Вінченсо Мастронарді, Джузеппе Гіордано, Франческо Делевалле, Ліана Вітторі, Вінченцо Тарантіно, Дженаро Мацца (всі професори із Італії), Антоні Фелус (Румунія), Ярослав Можінські, Катаржина Хмільєвська (РП), Ракеш Кумар Гард, Вайбхар Саран (Індія), Манфред Хеккер (ФРН), Тереза Аддіс (Іспанія), Павлос Кіпоурас, Ніколаос Калатціс (Греція), Дорота Зінкевіч (Словенія), Вальтер Бранднер (Австрія), Сусанна Лоріґа (Ізраїль), Кароліна Кременс (Угорщина) та ін.

Зрозуміло, українських дослідників серед наведеного переліку — не знаходимо. Адже продовжуємо вважати, що цей метод «...межує із гаданням на магічному кристалі...» [2, с. 44; 3, с. 33]. Відтак, вітчизняна література взагалі і, особливо, криміналістична зокрема, була і залишається не багатою на наукові праці, присвячені графології. А в тих, що є, так чи інакше, мали місце і продовжують висловлюватись думки, винятково, про ненауковість графології. Для прикладу, у Великій Радянській Енциклопедії (1952 р.) сказано: «Графологія (від грецьк. графо — пишу і логос — слово, вчення) — це лженаукова теорія, згідно якої за почерком людини нібито можна судити про її характер і навіть про зовнішність... Ці висновки не наукові». Також в енциклопедіях, але виданих пізніше (1972, 1985 рр.), йдеться: «Графологія — це, за припущенням, вчення про почерк та дослідження його з точки зору властивостей, що відображаються в ньому, і психічних станів того, хто пише. Дані графології, згідно тих, хто її визнає, застосовуються для дослідження індивідуальних особливостей людини в психології, а також в медицині і криміналістиці» [4, с. 336].

Про лженауковість теорії графології у цьому варіанті, як бачимо, вже напряду не зазначено. Як і не зазначено у варіанті, що майже дослівно повторює попередній, у 1 томі української Юридичної енциклопедії 1998 р. (укладачами цієї статті енциклопедії є П. Д. Біленчук і А. В. Старушкевич) [5, с. 630]. Хоча цей, хай не значний, прогрес все ж не став перешкодою, щоби

про ненауковість графології обов'язково згадувати на сторінках криміналістичних видань категоричними висновками, на кшталт: «... той, хто стверджує, що може встановити за почерком характер, зазвичай є або обманщиком, або людиною, яка щиро помиляється. Професійні графологи працюють за допомогою спритного трюку», «графологія найчастіше граничить із шарлатанством, так би мовити, в його чистому вигляді».

Відтак, запитання: «Невже із графологією все так однозначно зрозуміло і беззаперечно з'ясовано та аксіомовано? А чи немає тут відомих нам і непомічених з історії радянського періоду традиційних «гонимих» характеристик графології, поряд із поліграфологією, одорологією, гіпнопродукцією та іншими різновидами, так званого нетрадиційного криміналістичного інструментарію, багато засобів із якого вже на сьогодні, нарешті, безповоротно заслужили собі право на правомірне існування в сенсі самостійних методів науково — практичного пізнання, які буквально до недавня носили тавро «реакційних напрямів буржуазної науки»? (на увазі маю, передусім, — поліграфологію). Мабуть, такі — є. Як на нас, має місце певна упередженість і далеко не науковий, суб'єктивний та, скоріш за все, відомчо — керманицький підхід [6, с. 128–129; 7, с. 304–314].

Невже всі ті, хто впродовж не те що десятиліть, а сотень років напрацювання наукового потенціалу людства, скрупульозно досліджували різноманітні питання графологічної проблематики, в тім числі криміналістичної, були винятково «обманщиками...», шарлатанами... або ж людьми, які щиро помилялися» [8, с. 182]. Невже Арістотель, Діонісій Галикарнаський, Светоній, Теофраст та інші автори античності винятково через свої банальні інтелектуально-виховні вади !!! примітивно розмірковували над можливостями характеристики особи за її почерком і наївно писали про це у своїх творах, які, попри це, все ж чомусь стали культурно-науковою спадщиною усього людства [9, с. 77–81].

А як стосовно праць Ж.-І. Мішона, який першим зробив спробу систематизувати окремі відомості про графологію і першим запровадив термін «графологія» у книзі «Таємниця письма» [10]. Так само, як ставитись до праць цієї тематики за авторством А. Бертильйона [11], Д. М. Зуєва-Інсарова [12], С. Оттоленгі [13], М. Д. Ахшарумова і Ф. Ф. Тішкова [14], І. Моргенштерна [15] та інших?

Відомо й те, що графологією активно займалися Йоганн Вольфганг фон Гйоте [16], О. Дюма-син, Ж. Санд, В. Шекспір, Ч. Дарвін, І. Гумбольдт, В. Скотт, Е. По, В. Соловійов, А. П. Чехов [10]. Усі вони, на наше «переконливе» здивування «чомусь» вважали графологію наукою, що має власні методи дослідження певних об'єктів.

Аналогічну оцінку графології давали, як не дивно, і усім нам відомі класики вітчизняної криміналістики. Зокрема, Є. Ф. Буринський писав, що «пошук зв'язків між психологічними властивостями особи і почерком повинен бути центральним завданням почеркознавства» [17, с. 177]; С. М. Пота-

пов — визначав почерк як «систему звичних рухів, виражених у письмових знаках із проявами психологічних особливостей як чинників, що впливають на їх індивідуальність» [18, с. 150]; А. І. Вінберг, своєю чергою, виокремлював почерк як системно утворений процес, що охоплює поряд з фізіологічними та анатомічними — також і психологічні компоненти [19]; М. В. Терзієв психофізіологію письма, себто графологію, у системі почеркознавства — визначав як обов'язкову і самостійну її частину [20].

Не менш відома криміналістам дослідниця проблематики криміналістичної ідентифікації В. Ф. Орлова серед чинників, що впливають на формування індивідуальних властивостей почерку, назвала, крім іншого також і типологічні властивості нервової системи й усвідомлений вплив, який можна вважати психологічним компонентом [21; 22].

Так чи інакше, на необхідності дослідження проблематики криміналістичної графології наголошували у своїх працях класики криміналістичної науки, а саме Р. С. Белкін [23, с. 50–51; 24, с. 188–193], І. М. Лузгін [25, с. 114], В. О. Снетков [26] та багато інших відомих і авторитетних науковців-криміналістів.

У зв'язку з цим, є сподівання того, що послуговуючись напрацюваннями науковців і практиків з Угорщини, Італії, Німеччини, США, Ізраїлю та інших вже згаданих і не згаданих країн, в яких не лише існують солідні та авторитетні графологічні товариства, а й здійснюється вивчення графології у вищих навчальних закладах, і українські вчені-дослідники [27] робитимуть свій вагомий внесок у напрацювання окремого криміналістичного вчення про психолого-почеркознавчий, себто графологічний, аналіз письмової мови, придатного для вирішення мети і завдань кримінального провадження. Або ж, так само обгрунтовано і науково переконливо, констатують неспроможність цього методу інформаційного забезпечення досудового розслідування та судового розгляду. Саме тому, у цьому контексті цілком справедливою й слушною є думка метра вітчизняної криміналістичної науки В. П. Бахіна, який за схожої ситуації стосовно поліграфа і гіпнології свого часу разом із своїми послідовниками писав: «немає необхідності відмовлятися від використання у розслідуванні будь-яких засобів лише тому, що вони можуть бути застосовані для зловживань або ж вони поки що комусь видаються незрозумілими, недоречними, не науковими і т. ін. Головна увага та зусилля науковців повинні бути скеровані на чітке розмежування у кожному засобі (технічному, тактичному, організаційному) допустимого і корисного і, навпаки, — неправомірного і недопустимого, та на розробці на цій основі чітких процедур їх правомірного і ефективного використання у діяльності із розкриття й розслідування злочинів». Тож, як далі пише автор: «теоретичне і практичне вирішення зазначених проблем, а саме чітке розмежування діалектичних аспектів поки що невідомих загалу явищ, процесів чи категорій — повинно стати одним зі шляхів розширення арсеналу реальних засобів боротьби із сучасною злочинністю» [28]. Відтак, необхідно працювати, а не

відмовлялись від досліджень певних явищ, процесів, питань тощо, передусім, через офіційне на них табу, або ж їх суб'єктивне таврування чи далеку від науки ситуативно-офіційну незрозумілість.

На загал, почерк — це індивідуально-стереотипна функціонально-динамічна система рухів виконання людиною письмових знаків, літер, що сформована під впливом різноманітних чинників суб'єктивного та об'єктивного характеру і ситуативно відображена у виконаному цією людиною рукописі. З'ясування механізму функціонування цієї системи допомагає встановити кореляцію між її елементами та процесами, що відбуваються як усередині системи, так і поза нею.

Початково почерк сприймали як простий руховий акт, що забезпечується точно обмеженою ділянкою мозкової кори — центром почерку. Відтак, місцезнаходженням цього центру вважали або задній відділ другої лобової звивини, або середню частину передньої центральної звивини (В. В. Томілін).

І. М. Сеченов одним з перших встановив цілісність нервового акту. У своєму трактаті «Рефлекси головного мозку» стверджував, що основу всіх без винятку проявів психічного життя людини складає рефлекторна діяльність головного мозку, джерелом якої є винятково враження, отримані людиною з оточуючого його середовища. Він вважав, що причиною будь-якого вчинку людини, будь-якої її думки, будь-якої найпримітивнішої чи, навпаки, складної її спонуки є лише відповідний зовнішній поштовх. Науковець казав, що нервова система не може працювати інакше, як за рахунок зовнішніх сил. У всіх своїх працях, як і з фізіології центральної нервової системи, так і психології, завжди прагнув показати єдність нервово-психічного процесу. У цей спосіб ним була показана невід'ємність психічних процесів від мозку і одночасну обумовленість психіки людини її зовнішнім оточенням (світом). Як наслідок цих уявлень, такий руховий акт, як почерк, завжди залежав від обстановки і умов його застосування. Притаманні цьому процесу зміни закономірно екстраполюються через центральну нервову систему людини.

Період, що розпочинається з 70-х рр. ХХ ст. і триває по нині, характеризується переглядом, уточненням і доповненням деяких загальних положень криміналістичного почеркознавства, а також продовженням досліджень з метою розширення інформаційних можливостей почерку.

Як на нас, розробка методики дослідження інформаційного змісту почерку як одного з багатокомпонентних і складних об'єктів криміналістичного вчення про почерк, мав би відбуватись у двох основних напрямках: традиційному і нетрадиційному («новому»). Традиційний аспект цієї розробки припускає подальше вивчення ознак (властивостей) почерку, істотних з точки зору експертних завдань. Приміром, має бути продовжене вивчення, принаймні, таких основних криміналістичних ознак почерку, як його динамічна стійкість (усталеність) та вибіркова нестабільність (змінність). У центрі уваги цього напрямку мають бути структурно-геометричні навички, що вивчаються на якісному і кількісному рівнях.

Останнім часом інтерес становлять динамічні (натискувальні) навички, які так само несуть в собі інформацію про почерк виконавця рукопису. Кількісні характеристики ознак також вимагають подальшого вивчення. Тут головне не збільшення їх кількості, а дослідження взаємозв'язків і закономірностей їх системного характеру. Так, у рамках формування теоретичних основ криміналістичного почеркознавства виправданим є, власне, роздільне дослідження ідентифікаційної і діагностичної значущості ознак почерку. На сучасному ж етапі правильніше розглядати дві ці частини у їх взаємозв'язку. Адже інформаційну сутність у більшому будь-якої ознаки почерку не можна розглядати як корисність винятково для ідентифікації або діагностики. До того ж таке розмежування штучне: воно потрібне в теорії, а на практиці простежуються інтеграційні процеси. Складні експертні завдання повинні вирішуватися комплексно, тобто потрібно використовувати як традиційні, так і кількісні методи, експериментальну техніку, комп'ютерні системи тощо.

«Новий» напрям в розвитку криміналістичного почеркознавства пов'язаний із вивченням залежностей між почерком і властивостями особи. Тут складність полягає в тім, що обидві згадані системи («особа» і «почерк») — в науковому аспекті аж ніяк неоднозначні і як у контексті їх пізнання (вивчення, дослідження), так і співвідношення та їх взаємозалежності.

Звичайно, на сьогодні вже є певні розробки методик відповідних експертно-діагностичних, та, частково, ідентифікаційних досліджень у сфері «особа-почерк», зокрема визначення психічних розладів, стресового, психологічного (емоційного) і незвичного психо-фізіологічного стану особи — виконавця рукописного тексту, власне за його почерком. Однак, це лише у царині медичної, а не криміналістичної науки. Що ж до можливостей експертно-криміналістичних діагностико-ідентифікаційних досліджень, передусім графологічних, то для проведення, власне таких необхідних — головним є знання про типи особи, види особистісних властивостей і т. д. Реалізація цього напрямку неunikно призводить до потреби напрацювання науково обґрунтованих і практично апробованих прийомів типології. Скажімо, щоби описати характеристики окремих явищ, необхідно спочатку виявити їх спільність між собою, а вже потім розмежувати (систематизувати) їх за рубриками виду, роду, класу і т. д., тим самим розробити і проаналізувати наукову класифікацію.

Багато наук про людину займаються вивченням типології особи: психологія, анатомія, фізіологія та ін. Створені ними знання повинні послужити основою для встановлення закономірностей між почерком і властивостями особи. Між тим метод типології доцільно застосувати також і під час типізації самого почерку, оскільки цей процес повинен відбуватись паралельно. Відтак, типологія як метод дослідження є суттєвим у розвитку почеркознавчо-графологічної діагностики та ідентифікації, як і криміналістики загалом.

Для сфери почеркознавчо-графологічного аналізу особливо необхідним є метод узагальнення практики вирішення діагностичних та ідентифікаційних експертних завдань. По-перше, узагальнення експертної практики допомагає

виявити коло питань, що піддаються розробці вченими, тим самим визначити напрями подальшої роботи. По-друге, проводячи аналіз існуючих методик, можна виявити недоліки і підкреслити переваги кожної з них. Не менш важливим методом у створенні експертно-криміналістичних методик діагностичного й ідентифікаційного дослідження (розумій — графологічного) є метод опису ознак і експертних ситуацій. Тут опис має бути повним і точним, себто на відповідному рівні (якісно-описовому, напівкількісному або кількісному), не повинно бути багатозначності під час інтерпретації змісту ознаки або експертної ситуації.

У психодіагностиці широко застосовується метод тестування: під час його використання випробовуваним пропонується виконати стандартизовані завдання, в результаті виконання яких можна виміряти деякі особові характеристики (знання, увагу, уміння, пам'ять тощо). Існує чимала кількість психодіагностичних методик у вигляді опитувань, вживаних для досягнення різних завдань у різних галузях знань. Ще під час процедури вибору тесту необхідно звернути увагу на вимоги до них. Створена у майбутньому діагностична методика має бути заснована на певному стандарті, тобто процедура проведення експерименту, оцінка отриманих результатів мають бути заздалегідь детально окреслені, засновані на єдиних критеріях. Особливо важливу роль відіграють вимоги надійності та валідності, які також мають бути враховані у ході проведення почеркознавчо-графологічних досліджень.

У криміналістичній графології як підвиду криміналістичного почеркознавства повинні активно застосовуватись різноформні, передусім письмові, тести стосовно визначення темпераменту за силою процесів збудження і гальмування, рухливості нервових процесів; визначенню полярних властивостей: збудженості–урівноваженості, екстраверсії–інтроверсії, ригідності–пластичності; темпу реакції і т. д. Експериментальні ж дослідження із використанням саме цих тестів також будуть особливо корисними у майбутній розробці методики визначення психологічних властивостей особи за почерком, що має стати підґрунтям формування теорії криміналістичної (судової) графології.

Те, що графологія — хоча і прикладна, але все ж наука, в Україні до тепер ще не визнано. Частково це пов'язано з тим, що графологія за радянської доби опинилася забутою і практично не розвивалась. Втім, графологія як технологія психодіагностики та ідентифікації особи за її почерком, переконливо зарекомендувала себе поза межами нашої країни. А це, в свою чергу, зумовлює переглянути ставлення до неї.

Графологічний аналіз базується на розумінні того, що почерк формується в більшій мірі не моторикою людини, а її мозком. Відтак, головне — визначається її підсвідомими реакціями. У процесі письма рука є лише інструментом мозку людини, яка виконує рукописний виклад своїх думок.

Науковим підґрунтям криміналістичного графологічного аналізу є відповідні знання фізіології, психології, психопатології та інших наук, а також

повинні бути узагальнені й апробовані результати наукових досліджень у цих сферах, та відповідний максимально обсяжний статистичний матеріал.

Перелік посилань

1. *Брайсон Б.* Краткая история почты всего на свете: пер. с англ. Москва, 2007. 672 с.
2. *Козутич І. І.* Основні питання вчення про негативні обставини та їх роль в розслідуванні злочинів: моногр. Львів, 1999. 80 с.
3. *Козутич І. І.* Допустимість використання в процесі розслідування кримінальних справ інструментального методу діагностування негативних обставин. Львів, 1999. 74 с.
4. *Советский энциклопедический словарь* / гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. Москва, 1985. 1600 с.
5. *Юридична енциклопедія*: в 6 т. /редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — Київ, 1998. Т. 1: А — Г. 672 с.
6. *Лисиченко В. К., Козутич І. І.* Негативні обставини та їх використання в практиці розслідування злочинів: моногр. Київ, 2002. 182 с.
7. *Козутич І. І.* Криміналістичні знання, їх сутність і потреба розширення меж використання: моногр. Львів, 2008. 420 с.
8. *Глотов О. М.* О криминалистике // От преступления к наказанию. Ленинград, 1973. С. 182–140.
9. *Гонгало С. Й.* Графология чи почеркознавча експертиза? // Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: матеріали Міжнар. круглого столу. Одеса, 2015. С. 77–81.
10. *Лисиченко В. К., Липовский В. В.* Исправленному не верить. Київ, 1990. 128 с.
11. *Bertillon A.* La comparaison des ecritures et l'identification grafique // Revues scientifiques. 1897. 18 dec. et 1 janv. 1898.
12. *Зуев-Инсаров Д. М.* Почерк и личность. Київ, 1992. 96 с.
13. *Оттоленги С.* Экспертиза почерка и графическая идентификация: пер. с итал. Москва, 1926. 64 с.
14. *Графология, или Учение об индивидуальности письма (об отношении почерка к характеру)* Рига, 1894. 84 с.
15. *Моргенштерн И. Ф.* Психографология, или Наука об определении внутреннего мира человека по его почерку. Репринт. вид. 1903 г. Санкт-Петербург, 2014. 714 с.
16. *Klages L.* Handschrift des Menschen. Munchen, 1941.
17. *Буринский Е. Ф.* Судебная экспертиза документов, производство ея и пользование ею. Санкт-Петербург, 1903. 386 с.
18. *Потапов С. М.* Судебная фотография: учеб. и практ. рук. Москва, 1936. 135 с.
19. *Винберг А. И.* Криминалистическая экспертиза письма. Москва, 1940. 234 с.
20. *Терзиев Н. В.* Идентификация и определение родовой (групповой) принадлежности: лекции по криминалистике. Москва, 1961. 38 с.
21. *Орлова В. Ф.* Основы идентификации личности по почерку в советской криминалистике: дис... канд. юрид. наук. Москва, 1952. 297 с.
22. *Орлова В. Ф.* Теория судебно-почерковедческой идентификации в советской криминалистике: дис. . д-ра юрид. наук. Москва, 1972. 438 с.
23. *Белкин Р. С.* Криминалистическая энциклопедия. Москва, 1997. 342 с.
24. *Белкин Р. С.* Репортаж из мастерской следователя: рассказы о криминалистике. Москва, 1998. 336 с.
25. *Лузгин И. М.* Расследование как процесс познания. Москва, 1969. 179 с.
26. *Сетков В. А.* Криминалистическая диагностика в деятельности экспертно-криминалистических подразделений МВД России по применению экспертно-криминалистических методов и средств: учеб. пособ. Москва, 1998. 40 с.

27. *Каляянова О. Д.* Сучасні підходи до складання комплексу завдань криміналістичної експертизи почеркових об'єктів // Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 3. С. 194–197. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2015_3_59.
28. *Бахин В. П., Карпов Н. С., Строчков И. В.* О допустимости применения полиграфа и использования гипноза при расследовании преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза: межвед. науч.-метод. сб. Київ, 2004. Вып. 52. С. 28.

ГРАФОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ В КРИМИНАЛИСТИКЕ И ЕГО ПЕРСПЕКТИВЫ

И. И. Когутич

В статье рассматриваются проявления и перспективы одного до сих пор нетрадиционного судебного почерковедческого исследования — графологии. Обосновано мнение, что сама постановка вопроса о графологических исследованиях в почерковедении в полном объеме правомерно связана с тем этапом развития криминалистического почерковедения, когда будут получены достоверные экспериментальные наработки об устойчивости признаков почерка и изучены признаки, которые подвергаются изменению под влиянием комплекса противодействующих факторов. Поэтому еще нельзя говорить о полном признании графологии в криминологии. Однако возрождение самой идеи о возможности установления разных качеств человека по ее почерку звучит вовремя.

Можно полагать, что, опираясь на опыт исследователей и практиков из Венгрии, Италии, Германии, США, Израиля и других стран, где созданы не только уважаемые и авторитетные графологические общества, но и графология изучается в высших учебных заведениях, украинские ученые и исследователи также внесут весомый вклад в разработку отдельной криминалистической доктрины. То есть, это графологический анализ письменности, принципы преподавания которого будут уместны для достижения целей и решения задач уголовного судопроизводства. В противном случае они могут обоснованно установить научно убедительным образом бесполезность и неэффективность этого метода для информационного обеспечения досудебного расследования и судебного разбирательства.

Разработка методологии исследования, изучающей информационное содержание почерка как одного из многокомпонентных и сложных объектов судебной доктрины, касающейся почерка, должна проходить по двум основным направлениям: традиционная и нетрадиционная («новая»). Традиционный аспект этой разработки предполагает дальнейшее изучение особенностей (свойств) почерка, которые необходимы с точки зрения экспертных задач. «Новая» тенденция в развитии судебного графоанализа (экспертиза исследуемого документа) связана с исследованием отношений между почерком человека и личностными свойствами. Трудность здесь состоит в том, что обе упомянутые системы («личность» и «почерк») не являются однозначными в научном аспекте как в контексте их познания (исследования), так и в их взаимосвязи, корреляции и взаимозависимости.

Криминалистическая графология, как подвид судебного анализа почерка, должна активно использовать различные формы тестов, прежде всего написанные, для определения темперамента человека в соответствии с силой процессов возбуждения и торможения, подвижности нервных процессов; определение полярных свойств: возбуждение-баланс, экстраверсия-интроверсия, жесткость-пластичность; скорость реакции и т. д. Экспериментальные исследования с использованием именно этих тестов также будут особенно полезны для будущей разработки методологии определения психологических свойств личности на основе личного почерка, который должен стать основой для формирования теории судебной (судебной) графологии.

GRAPHOLOGICAL ANALYSIS IN CRIMINALISTICS AND ITS PERSPECTIVES

I. Kohutych

The article examines the manifestations and prospects of one of the so far non — traditional forensic handwriting studies — graphology. It is grounded that the very formulation of the question of graphological studies in handwriting in its entirety is rightfully related to such stage of the development of forensic handwriting, when reliable experimental results on the stability of signs of handwriting will be obtained together with the studies of characteristics that are subjected to change under the influence of a complex of counteracting factors. Therefore, one can not yet speak of the full recognition of graphology in criminology. However, the revival of the very idea of the possibility of establishing different qualities of a person by her handwriting is on time.

It may be hoped that, based on the experiences of scholars and practitioners from Hungary, Italy, Germany, the USA, Israel and other countries, where not only respectable and authoritative graphological societies have been created, but also graphology is studied in higher education institutions, Ukrainian scientists and researchers will also make a significant contribution to the development of a separate forensic doctrine dealing with psychological examination of handwriting, that is graphological analysis of written language, which teaching principles will be appropriate for achieving the objectives and solving the tasks of criminal proceedings. Otherwise they may reasonably ascertain in a scientifically convincing way the worthlessness and inefficiency of this method for the informational provision of pre-trial investigation and forensic examination.

The elaboration of an investigation methodology studying the informational content of handwriting as one of multicomponent and complex objects of the forensic doctrine concerning handwriting should take place in two main directions: traditional and non-traditional (“new”). The traditional aspect of this elaboration involves the further study of handwriting features (properties) which are essential in terms of expert tasks. The “new” trend in the development of forensic graphoanalysis (questioned document examination) is associated with the investigation of relationships between a person’s handwriting and personality properties. The difficulty here is that both of the mentioned systems (“personality” and “handwriting”) are not unambiguous in the scientific aspect, both in the context of their cognition (study, research) and in their relationship, correlation and interdependence.

The forensic graphology, as a subspecies of forensic handwriting analysis, should actively use various forms of tests, first of all written ones, for the determination of a person’s temperament according to the force of excitation and inhibition processes, mobility of nervous processes; definition of polar properties: excitement — balance, extraversion — introversion, rigidity — plasticity; reaction rate, etc. The experimental research using exactly these tests also will be especially useful for the future elaboration of a methodology for determining the psychological properties of an individual based on the personal handwriting, which should become the foundation for the formation of the theory of forensic (judicial) graphology.